

dēcolonize hellás

JULIAN GO

**ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΑΝΕΛΕΥΘΕΡΙΑ:
ΜΙΑ ΜΕΤΑΠΟΙΚΙΑΚΗ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ**

**ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΕΛΕΥΘΕΡΙΑ:
ΜΙΑ ΜΕΤΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ**

JULIAN GO

ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΕΛΕΥΘΕΡΙΑ: ΜΙΑ ΜΕΤΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΛΑΛΑΚΗ**

**ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ**

ΙΔΡΥΜΑ ΡΟΖΑ ΛΟΥΞΕΜΠΟΥΡΓΚ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 7** **ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΛΑΛΑΚΗ**
Έλληνες της Καραϊβικής: Μια εισαγωγή
στο έργο του Julian Go για τον αυτοκρατορικό
φιλελευθερισμό και την οπτική
του Νότου
- 15** **JULIAN GO**
Η αμερικανική αυτοκρατορία και η οπτική
της μεταποικιακής σκέψης
- 30** Βιογραφικά

Δέσποινα Λαλάκη

ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ ΚΑΡΑΪΒΙΚΗΣ: ΜΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ JULIAN GO ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ

Το 2015, εν μέσω πολλαπλών κοινωνικοοικονομικών κρίσεων, συμπεριλαμβανομένων των κρίσεων σε Ελλάδα και Πουέρτο Ρίκο, ο Γερμανός υπουργός Οικονομικών Wolfgang Schäuble φέρεται να σχολίασε στον Αμερικανό ομόλογό του Jack Lew ότι θα αντάλλαζε ευχαρίστως την Ελλάδα με το Πουέρτο Ρίκο. Εκείνη την περίοδο, αφθονούσαν οι συγκρίσεις μεταξύ των δύο, κυρίως λόγω της οιονεί αποικιακής εξάρτησής τους από απομακρυσμένες δυνάμεις, σε Βρυξέλλες και Ουάσινγκτον αντίστοιχα. Και ενώ η αποικιακή ιδιότητα του Πουέρτο Ρίκο έχει μια μακρά και καλά καταγεγραμμένη ιστορία, η ανάδυση της Ελλάδας ως αποικίας χρέους και ως ευρωπαϊκού κράτους-παρία γέννησε ερωτήματα και προκάλεσε έναν καταϊγισμό νέων ερευνητικών εγχειρημάτων. Μεγάλο μερίδιο της προσοχής επικεντρώθηκε στον νεοφιλελευθερισμό και τον φιλελευθερισμό, το πολιτικό του στέλεχος που παραπέμπει στην ιστορική ανάδυση της ελεύθερης αγοράς του καπιταλισμού και της δυτικού τύπου αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Η Ελλάδα υποβιβάστηκε στην κατηγορία του «Παγκόσμιου Νότου» και έπρεπε να εκπαιδευτεί από την αρχή στις αξίες του φιλελεύθερου υποκειμένου –στον αυτοέλεγχο και στην αυτοπειθαρχία–, προτού εισέλθει ξανά στην ευρωπαϊκή οικογένεια, από την οποία είχε αποξενωθεί. Προς τον σκοπό αυτό, οι φιλελεύθερες οικονομικές και πολιτικές ελίτ ρίχτηκαν στη δουλειά.

décolonize hellás

Η κολεκτίβα *dēcoloiize hellás* ιδρύθηκε ακριβώς για να διερευνήσει αυτή τη νέα ιστορική τροχιά, αλλά επίσης και για να ξανασκεφτεί τις παλιές συνδέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και στις αποικιακές πρακτικές και αντιλήψεις. Στην προσπάθειά μας να εργαστούμε συλλογικά, να σκεφτούμε συγκριτικά και να αναζητήσουμε νέες μεθοδολογίες και επιστημολογίες, στραφήκαμε στη συνεργασία τόσο με νέα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας όσο και με ήδη αναγνωρισμένες ερευνήτριες. Στο πρώτο μας διεθνές συνέδριο, τον Νοέμβριο του 2021, μας τίμησε με την παρουσία του ο Julian Go, διακεκριμένος ιστορικός κοινωνιολόγος και συγγραφέας αρκετών βραβευμένων βιβλίων, με πολυετή έρευνα σε ζητήματα αυτοκρατορίας, φιλελευθερισμού και μεταποικιακής/αποαποικιακής σκέψης. Στην ομιλία του, στην οποία βασίζεται το παρόν βιβλίο, ο Go καταπατίστηκε με μια μεταποικιακή κριτική του φιλελευθερισμού η οποία πηγάζει απευθείας από εκείνους κι εκείνες που βρέθηκαν να υπόκεινται στην αμερικανική αυτοκρατορία στο γύρισμα του 20ού αιώνα. Η κριτική του απομακρύνεται από αμφισβητήσιμες γεωντολογίες και παρουσιάζει την οπτική του αποικιοποιημένου, μέσα από τον χώρο του αποικιακού: μια οπτική η οποία, όπως εξηγεί ο Go, δεν αποτελεί ατομική τοποθεσία, αλλά κοινωνική θέση μέσα σε ιεραρχίες εξουσίας.

Αντί να ανασύρει αξίες από έναν υποτιθέμενα αγνό χώρο «μη δυτικής» αυτοχθονίας –ένα χώρο εξωτερικό της γεωγραφικής ανάδυσσης του φιλελευθερισμού–, ο Go αναλύει τους τρόπους με τους οποίους η μεταποικιακή σκέψη αναδύεται από τον αποικιακό χώρο μέσω μιας κριτικής εμπλοκής της με τις κυρίαρχες γνώσεις που επιβάλλονται σε αυτό τον χώρο. Στο κείμενό του μαθαίνουμε για την Isabel Gonzalez, μια γυναίκα από το Πουέρτο Ρίκο, η οποία, στον αγώνα της για την απόκτηση πολιτεότητας, αποκάλυψε τα όρια του φιλελευθερισμού και την οροθετική του φύση. Στον αγώνα αυτό, η Gonzalez συνάντησε εμπόδια που σχετίζονταν με την καταγωγή, τη φυλή και τα πολιτισμικά σύνορα του αμερικανικού φιλελευθερισμού.¹

Η κριτική της Isabel Gonzalez, παρότι παρουσιάζεται εδώ εν συντομία, δείχνει τη «ντόπια» ή «υπεξούσια» οπτική την οποία ο Go διερευνά σε βάθος σε όλο το έργο του.² Η προσέγγισή του είναι ανάλογη της φεμινιστικής ή

1 Losurdo, Domenico (2011). *Liberalism. A Counter History*, μτφρ.: Gregory Elliot. Λονδίνο: Verso.

2 Ενδεικτικά: Go, Julian (2016). *Postcolonial Thought and Social Theory*. Νέα Υόρκη: Oxford University Press. Go, Julian (επιμ.) (2016). *Postcolonial Sociologies: A Reader*. Μπίνγκλεϊ:

φυλετικής οπτικής· ωστόσο, δίνει προτεραιότητα σε γεωπολιτικές ιεραρχίες και κοινωνικές θεσιακότητες, στο σημείο όπου το αποικιακό προσεγγίζει τη Δύση, καταδεικνύοντας υποτελείς γνώσεις, κληρονομίες περιθωριοποίησης και αποικιακής κυριαρχίας. Η εννοιολόγηση της «νότιας οπτικής» από τον Go θα πρέπει να κατανοηθεί σε συνδυασμό με αυτό που περιγράφει ο ίδιος ως «μεταποικιακή σχεσιοκρατία (postcolonial relationism)», μια προσέγγιση που αναγνωρίζει τη συνδεσιμότητα και τη μεταβλητότητα των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων, όπως και τις αμοιβαία συγκροτητικές σχέσεις ανάμεσα σε αποικιοκρατούμενους και αποικιοκράτες. Οι δύο αυτές έννοιες είναι κεντρικές στην προσπάθειά του να ανακρίνει την επιστήμη της αυτοκρατορίας και να φέρει σε διάλογο την κοινωνική θεωρία –ένα σώμα σκέψης που ενσωματώνει την οπτική της αυτοκρατορίας– και τη μεταποικιακή σκέψη – ένα αντιαυτοκρατορικό εγχείρημα. Ο Go αντλεί επιχειρηματολογία από έργα στοχαστών όπως ο Franz Fanon, ο Amílcar Cabral, ο Edward Said, ο Homi Bhabha και η Gayatri Spivak, και προτείνει ένα «τρίτο κύμα» μεταποικιακής σκέψης, το οποίο θα αναδύεται από την κοινωνική επιστήμη, υπερβαίνοντας όμως τους περιορισμούς και τα στενά όρια των επιμέρους επιστημονικών πεδίων.

Ο Julian Go επιχειρεί να επεκτείνει τα όρια της ιστορικής κοινωνιολογίας με καινοτόμες προσεγγίσεις στη μελέτη του αμερικανικού ιμπεριαλισμού και της κηδεμονικής αποικιοκρατίας. Προκρίνει τις μεγάλες συγκρίσεις μεταξύ αποικιακών αυτοκρατοριών,³ αλλά επίσης και μεταξύ αποικιακών εθνών και υποκειμένων,⁴ ενώ φέρνει επίσης στο κέντρο της πολιτικής του ανάλυσης τα διάφορα νοήματα, σημεία και πολιτισμικά συστήματα. Στη συγκριτική του μελέτη για τις πολιτικές κουλτούρες των ελίτ σε Φιλιππίνες και Πουέρτο Ρίκο στο συγκείμενο της αποικιοκρατίας των ΗΠΑ, ο Go παρακολουθεί πολύπλοκες διαδικασίες πολιτισμικής προσαρμογής και πολιτισμικού μετασχηματισμού, έχοντας ως σημείο εκκίνησης την πολιτική κουλτούρα του αποικιοκρατούμενου –τις παρελθούσες εμπειρίες των ελίτ, τη μέχρι σήμερα πολιτική και κοινωνικοοικονομική σταθερότητα, τις πολιτικές τους φιλοδοξίες–, απ' όπου αξιολογεί την επιδραστικότητα

Emerald Publishing Ltd' Go, Julian (2020). «Race, Empire, and Epistemic Exclusion: Or the Structures of Sociological Thought», *Sociological Theory*, 38 (2), σσ. 79-100.

3 Go, Julian (2011). *Patterns of Empire: The British and American Empires (1688 to the Present)*. Κέμπριτζ: Cambridge University Press.

4 Go, Julian (2008). *American Empire and the Politics of Meaning: Elite Political Cultures in the Philippines and Puerto Rico during U.S. Colonialism*. Ντάραμ: Duke University Press.

της αποικιακής κηδεμονίας των Ηνωμένων Πολιτειών και την εκπαίδευση στην αυτοκυβέρνηση και την αμερικανικού τύπου δημοκρατία.

Συνδυάζοντας την πλούσια ιστορική λεπτομέρεια με ευρύτερες θεωρίες για την κατασκευή νοήματος, για τον πολιτισμό ή την αποικιοκρατία, ο Go έχει συγγράψει μια σειρά ρηξικέλευθων μελετών σχετικά με τις κρυφές διασταυρώσεις μεταξύ πολιτικής εξουσίας και πολιτισμικής κατασκευής νοήματος στην πρώτη υπερπόντια αυτοκρατορία των ΗΠΑ. Απομακρύνεται, ωστόσο, από φιλελεύθερες ιδιαίτεραιστικές ερμηνείες της δήθεν αγαθής της φύσης. Τόσο η βρετανική όσο και η αμερικανική αυτοκρατορία δημιούργησαν κράτη στρατιωτικής οικονομίας (*fiscal-military states*), ανέπτυξαν επίσημες και ανεπίσημες μορφές αυτοκρατορικής διοίκησης βάσει των τοπικών συνθηκών, και προσάρμοσαν τις αυτοκρατορικές δραστηριότητες στα μεταβαλλόμενα παγκόσμια πεδία στα οποία ασκούσαν την εξουσία τους. Ο Go έχει δείξει πώς οι πολιτικές, οι πρακτικές, οι μορφές και οι ιστορικές δυναμικές της αμερικανικής αυτοκρατορίας επαναλαμβάνουν εκείνες της βρετανικής, οδηγώντας στο σημερινό κλίμα οικονομικής κατάπτωσης, στις δολοφονικές παρεμβάσεις στη Μέση Ανατολή και στην αλαζονεία της αυτοκρατορίας.

Οι κληρονομίες της αποικιοκρατίας γίνονται αισθητές μέχρι σήμερα, ενώ οι νεοαποικιακές πρακτικές διαιωνίζουν τις μακροχρόνιες σχέσεις ανισότητας των ιεραρχιών εξουσίας. Η συνάντηση της Ελλάδας με τις βρετανικές αποικιακές πολιτικές στην Ανατολική Μεσόγειο και ο ρόλος του αμερικανικού μεταπολεμικού ιμπεριαλισμού στην περιοχή απαιτούν μια πιο προσεκτική εξέταση. Η συμβατική ελληνική ιστοριογραφία αφηγείται την ιστορία του ελληνικού κράτους ως μια ιστορία θυματοποίησης και χειραγώγησης στα χέρια των Μεγάλων Δυνάμεων του 19ου αιώνα, των Ηνωμένων Πολιτειών ή προαιώνιων εχθρών όπως η Τουρκία. Δεν εξετάζει, ωστόσο, τις ιστορίες άλλων ομάδων ή εθνών που έχουν υποστεί κι εκείνες τις συνέπειες του ιμπεριαλισμού, της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης και της ανοιχτής βίας. Η θέση του θύματος υπήρξε σημαντική για την υποδαύλιση της ξενοφοβίας, του φυλετικού μίσους και άλλων εθνικιστικών συμπεριφορών. Αντί για αυτά, προσβλέπουμε σε μια ριζοσπαστική κριτική που θα προέρχεται από μια νότια οπτική, όπως την εντοπίζει ο Go, μεταξύ άλλων,⁵ όχι από ένα σημείο υποστασιοποιημένων ταυτοτήτων, αλλά

5 Bhambra, Gurinder K. (2007). *Rethinking Modernity: Postcolonialism and the Sociological Imagination*. Χάουντμιλς: Palgrave-MacMillan. Connell, Raewyn (2007). *Southern Theory*.

από ένα σημείο περιθωριακότητας, από μια συγκεκριμένη κοινωνική θέση εντός των εθνικών και διεθνικών ιεραρχιών εξουσίας. Μια τέτοια προσέγγιση θα επιτρέψει επίσης και μια πιο συστηματική ανάλυση και κατανόηση της θέσης της Ελλάδας μέσα στα ιμπεριαλιστικά κυκλώματα του κεφαλαίου, των πεδίων γνώσης και της πολιτισμικής παραγωγής· θα επιτρέψει επίσης την ανάπτυξη δικτύων συλλογικών αγώνων και χειραφετητικής πολιτικής.

Είναι επιτακτικό να θέσουμε στο προσκήνιο τις αμφίσημες και αμοιβαίες σχέσεις ανάμεσα στο ελληνικό έθνος-κράτος και στις δυτικές αποικιακές και νεοαποικιακές γενεαλογίες. Η φιλελεύθερη καπιταλιστική δημοκρατία, για παράδειγμα, βρίσκεται στον πυρήνα των μεταπολεμικών πολιτισμικών επελάσεων της Δύσης, και η κληρονομιά της κλασικής Ελλάδας παραμένει κεντρική σε αφηγήσεις σχετικά με τη σύγκρουση των πολιτισμών και το τέλος της Ιστορίας.⁶ Μέχρι σήμερα, το «λίκνο της δημοκρατίας», μια ψυχροπολεμική κατασκευή η οποία φέρει τα ίχνη της θεωρίας του εκσυγχρονισμού και των αμερικανικών και ευρωπαϊκών ηγεμονικών ιεραρχιών, καθορίζει τις πολιτισμικές προδιαθέσεις και το πολιτικό φαντασιακό μας. Οι κοινωνικές και πολιτικές σημασίες που εγγράφονται στην έννοια του Hellenism⁷ έχουν εξελιχθεί σε εσωτερικευμένες δομές κυριαρχίας και σε συνεκτικές ταυτότητες οι οποίες, μαζί με τις συγκεκριμένες κοινωνικές ιεραρχίες, διαγωνίζονται σχέσεις ανισότητας που αντέχουν στον χρόνο. Η ανικανότητα να σχηματίσουμε εναλλακτικούς τρόπους πολιτικής και κοινωνικής οργάνωσης που θα υπερβαίνουν τον νεοφιλελευθερισμό, η επέλαση του οποίου καλύπτεται από το πέπλο της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης, είναι εγγενώς συνδεδεμένη και στενά συνυφασμένη με ταυτότητες

Κέιμπριτζ: Polity Press· Santos, Boaventura de Sousa (2014). *Epistemologies of the South*. Μπούλντερ: Paradigm Publishers· Burawoy, Michael (2010). «Facing an Unequal World», στο: Michael Burawoy – Mau-Kuei Chang – Michelle Fei-Yu Hsieh (επιμ.). *Facing an Unequal World: Challenges for a Global Sociology*, τ. 1. Ταϊπέι: Academia Sinica and the International Sociological Association· Emirbayer, Mustafa. «Manifesto for a Relational Sociology», *American Journal of Sociology* 103 (2), σσ. 281-317.

6 Lalaki, Despina (2017). «From Plato to NATO. 2,500 Years of Democracy and the End of History», *The American Hellenic Institute Foundation Policy Journal*, 8, Άνοιξη, προσβάσιμο στο: www.ahiworlworld.org

7 Ο όρος «Hellenism» διατηρήθηκε στα αγγλικά διότι η απόδοσή του ως «ελληνισμός» θα παρέπεμπε περισσότερο στο σύνολο ανθρώπων με ελληνική καταγωγή. Στην πραγματικότητα, ο όρος αναφέρεται σε ένα πλαίσιο ιδεολογίας το οποίο έχει κατά βάση ευρωπαϊκές αφηγήσεις, αντλώντας επιρροές από τον ευρωπαϊκό ρομαντισμό του 19ου αιώνα και τη σύνδεση που αυτός επιχείρησε μεταξύ αρχαίας και νεότερης Ελλάδας. (Σ.τ.Μ.)

που δεν είναι τόσο έμφυτες ή αρχέγονες, όσο επιθυμούν να εμφανίζονται. Αντιθέτως, βασίζονται κοινωνικά και ιστορικά σε σχηματισμούς και γεγονότα που προέρχονται από τον περασμένο αιώνα: αποτελούν αποκρίσεις στην ευρωπαϊκή ψυχροπολεμική τάξη πραγμάτων, στον λυσσαλέο αντικομμουνισμό, στον διατλαντικό μιλιταρισμό και στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς.⁸

Κριτικές και ιστορικές κοινωνιολογικές θέσεις που αξιοποιούν νοήματα, πολιτισμικούς κώδικες και συστήματα (όπως κάνει ο Julian Go στις μελέτες του για την αυτοκρατορία, τον φιλελευθερισμό και τον ιμπεριαλισμό), μαζί με διερευνήσεις του «ελληνικού (Hellenic)» που υπογραμμίζουν ότι οι διεθνείς και διεθνικές διαδικασίες είναι συγκροτητικές του πολιτικού του χαρακτήρα, μπορούν να καταδείξουν τις τροχιές του ελληνικού έθνους-κράτους και της αυτοκρατορίας – μιας αυτοκρατορίας που βρίσκεται τόσο στην περιφέρεια όσο και στην καρδιά του έθνους. Μια τέτοια προσέγγιση μπορεί να εστιάσει την προσοχή της σε ομάδες ειδικών και ακαδημαϊκών, στις πολιτισμικές και πολιτικές ελίτ οι οποίες όχι μόνο έχουν κωδικοποιήσει τις γνωσιακές δομές με τις οποίες μπορούμε να φανταστούμε το «κλίκνο της δημοκρατίας», αλλά και έχουν αναλάβει, πιο πρόσφατα, την πειθάρχηση και την επανεκπαίδευση του έθνους στις νεοφιλελεύθερες ιδιότητες του Hellenism.

Το 2016, στο τελευταίο του διατλαντικό ταξίδι ως Πρόεδρος, ο Barack Obama επισκέφτηκε την Ελλάδα της κρίσης και, μπροστά από ένα προσεκτικά επιλεγμένο φόντο όπου κυριαρχούσαν η Ακρόπολη και ο Παρθενώνας, επιβεβαίωσε τη δέσμευση των Ηνωμένων Πολιτειών στους διατλαντικούς τους δεσμούς και στο ΝΑΤΟ. Οι αρχαίοι, οι εθνοπατέρες του αμερικανικού έθνους και ο Πρόεδρος Truman είχαν κεντρική θέση σε μια ομιλία που είχε σκοπό να στηρίξει τον φιλελευθερισμό και την καπιταλιστική δημοκρατία ενώπιον των προκλήσεων που έθεταν η πολιτική της λιτότητας, τα κύματα των προσφύγων από τη Μέση Ανατολή και την Αφρική, καθώς και η συνακόλουθη άνοδος της Άκρας Δεξιάς.

Ωστόσο, αυτές οι ίδιες οι αποκαλούμενες κρίσεις έδειξαν και τα όρια του φιλελευθερισμού, μαζί με ορισμένες από τις πιο σκοτεινές πλευρές του. Η έντονη αίσθηση ανασφάλειας είναι όλο και πιο δύσκολο να κρυφτεί.

8 Lalaki, Despina (2012). «On the Social Construction of Hellenism. Cold War Narratives of Modernity, Development and Democracy for Greece», *The Journal of Historical Sociology*, 25 (4), σσ. 552-577.

Εντούτοις, όσο εντονότερο γίνεται το αίσθημα της ανασφάλειας και όσο πιο αδύναμοι γίνονται κατά την πτώση τους οι υποστηρικτές της καθεστηκυίας τάξης, «τόσο πιο πολύ αναπτύσσουν την αίσθηση ότι παλεύουν για την ανωτερότητά τους με την πλάτη στον τοίχο», όπως το έθετε ο Norbert Elias, «τόσο πιο άγρια γίνεται ως επί το πλείστον η συμπεριφορά τους και πιο έντονος ο κίνδυνος ότι είναι ικανοί να απαξιώσουν και να καταστρέψουν τα πολιτισμένα πρότυπα συμπεριφοράς για τα οποία τόσο περηφανεύονται [...]. Με την πλάτη στον τοίχο, οι υπέρμαχοι [του πολιτισμού] γίνονται με ευκολία οι μεγαλύτεροι καταστροφείς του πολιτισμού. Με ευκολία τείνουν να μετατραπούν σε βαρβάρους».⁹ Και αυτή φαίνεται ότι είναι η αποστολή μας στον νέο αιώνα: για άλλη μια φορά, να αποφύγουμε τη βαρβαρότητα.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Βαγγέλης Πούλιος

⁹ Elias, Norbert (1996). *The Germans: Power Struggles and the Development of Habitus in the Nineteenth and Twentieth Centuries*. Κέιμπριτζ: Polity Press, σσ. 358-359.

Julian Go

Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ Η ΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΚΙΑΚΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

I Εισαγωγή

Μπορεί να υπάρξει μια «μεταποικιακή» κριτική του φιλελευθερισμού και, αν ναι, τι είναι και πώς διατυπώνεται; Οι σκέψεις μου περί αυτού είναι σχηματικές, αν όμως έπρεπε να θέσω ένα επιχείρημα, θα έμοιαζε κάπως έτσι: Πρώτον, η μεταποικιακή κριτική του φιλελευθερισμού λειτουργεί αποκαλύπτοντας τα όρια του φιλελευθερισμού, όπως και τον οριοθετικό του χαρακτήρα. Το πρωταρχικό γνώρισμα του φιλελευθερισμού, από αυτή τη μεταποικιακή σκοπιά, δεν είναι ότι πρόκειται για ένα εγχείρημα με τάσεις οικουμενοποίησης, όπως θεωρείται συνήθως. Αντιθέτως, το πρωταρχικό του γνώρισμα είναι η χάραξη γραμμών που με τη σειρά τους συγκροτούν τον πυρήνα του. Δεύτερον, η μεταποικιακή αυτή κριτική αναδύεται από την οπτική των αποικιοκρατούμενων, μέσα από τον χώρο του αποικιακού: μια τέτοια οπτική (standpoint) δεν αποτελεί εξατομικευμένη τοποθεσία, αλλά κοινωνική θέση μέσα σε ιεραρχίες εξουσίας.

Για όσες είναι ήδη εξοικειωμένες με τις λεπτές διαβαθμίσεις αυτού που αποκαλώ «μεταποικιακή θεωρία», η παραπάνω δήλωση θα φανεί ίσως αρκετά προφανής. Όμως, επιμένω ότι η τυπική αποσαφήνιση και επεξήγηση της είναι απαραίτητη για να γίνει ρητό αυτό που, στην καλύτερη περίπτωση, παραμένει συνήθως υπόρρητο. Επιμένω, επίσης, στην αποσαφήνιση και επεξήγηση, για να αντιπαραβάλλω αυτή την προσέγγιση με δύο άλλους τρόπους, με τους οποίους συχνά μορφοποιείται το «μεταποικιακό» – ή το «αποαποικιακό». Διαφέρει, για παράδειγμα, από άλλες προσεγγίσεις που επιχειρούν να ευθυγραμμίσουν τη μεταποικιακή σκέψη με ένα εγχείρημα ιστορικής εκσκαφής, όπου αποκαλύπτονται «συνδεδεμέ-

νες ιστορίες» ή «συνδεδεμένες κοινωνιολογίες».¹ Ένα τέτοιο εγχείρημα αναμφίβολα έχει τις αρετές του, δεν είναι όμως επαρκώς εξοπλισμένο αφ' εαυτού του για να συμπεριλάβει τα σημαντικά ζητήματα επιστημολογίας και οντολογίας που εγείρουν η μεταποικιακή θεωρία και η κριτική που αυτή ασκεί στο πεδίο της γνώσης· έτσι, η συγκεκριμένη μορφοποίηση της μεταποικιακής σκέψης, εντέλει, θάβει αυτά τα ζητήματα κάτω από μια μεθοδολογική κίνηση ένωσης σημείων στο γεωχωρικό τερέν. Η δεύτερη μορφοποίηση του «μεταποικιακού», εμφανής σε συγκεκριμένους τομείς της κοινωνιολογίας και των διεθνών σχέσεων, εξισώνει την επιστήμη της αυτοκρατορίας με τον ευρωκεντρισμό, και άρα ανάγει την κριτική στην αυτοκρατορική επιστήμη στην κινητοποίηση γνώσεων, κανόνων και αξιών που βρίσκονται σε θεωρητικά αυτόνομους μη δυτικούς «πολιτισμούς» και σε αντίστοιχες «κουλτούρες». Έτσι, απέναντι στην ευρωκεντρική γνώση, η προσέγγιση αυτή αντιπαραβάλλει άλλες γνώσεις, μεταξύ άλλων, από το Ισλάμ, τον κομφουκιανισμό ή την παράδοση των Γιορούμπα.² Σύμμαχος αυτής της γεωεπιστημικής μορφοποίησης της μεταποικιακής σκέψης είναι μια σκέψη η οποία τοποθετεί την οπτική αυτής της κριτικής στον «Νότο» και εξατομικεύει τη γνώση: Για να αντιμετωπίσουμε τον ευρωκεντρισμό και να δημιουργήσουμε μια μεταποικιακή κριτική, το μόνο που χρειάζεται είναι να εντοπίσουμε ένα άτομο από τον Παγκόσμιο Νότο (με την αντίστοιχα σωστή εθνοτική και φυλετική ταυτότητα), η γνώση του οποίου θα μας δώσει αυτομάτως ένα επαρκώς κριτικό οπλοστάσιο. Με τις κινήσεις αυτές, η μεταποικιακή σκέψη γίνεται ένα παιχνίδι γεωεπιστήμης που βασίζεται σε μια αμφισβητήσιμη γεωοντολογία.³

Εγώ σκέφτομαι τη μεταποικιακή κριτική διαφορετικά. Περισσότερο από μια επιδέξια ιχνηλάτηση συνδέσεων ανάμεσα σε χώρους και κοινωνίες, η μεταποικιακή κριτική αποτελεί μαρτυρία των ορίων που ενεργοποιούν αυτές οι συνδέσεις, και κινητοποιεί τις κριτικές φωνές εκείνων που υπόκεινται σε αναλυτικά ισοπεδωτικές συνδεσιμότητες. Αντί να ξεθάβει αξίες από ένα θεωρητικά παρθένο χώρο «μη δυτικής» αυτοχθονίας –ένα χώρο γνησίως εξωτερικό της γεωγραφικής τοποθεσίας της ανάδυσης του φιλε-

¹ Βλ. Bhabra (2007). Πρβλ. Subryamanham (2005).

² Μεταξύ άλλων, βλ. Acharya – Buzan (2010).

³ Ο Ibn Khaldun γίνεται ένας μεταποικιακός στοχαστής που μπορεί να διαβαστεί με τρόπους οι οποίοι αμφισβητούν την ευρωκεντρική ηγεμονία – παρότι το ίδιο το νοητικό εγχείρημα του Khaldun ήταν ένα εγχείρημα παραγωγής γνώσης στην υπηρεσία των αυτοκρατορικών δυναστειών, από την οπτική της βασιλικής Αυλής.

λευθερισμού—, η μεταποικιακή σκέψη αναδύεται από τον αποικιακό χώρο και μέσω μιας κριτικής ενασχόλησης με τις κυρίαρχες μορφές γνώσεων που επιβάλλονται στον συγκεκριμένο χώρο. (Σημειώστε επίσης ότι αυτό είναι διαφορετικό από μια μαρξιστική κριτική που λειτουργεί εκ των έδον, αμφισβητώντας το μέσα από τα μέσα, για να καταλύσει τη λογική του επισημαίνοντας αντιφάσεις. Η μεταποικιακή κριτική περισσότερο υπογραμμίζει τις ασταθείς γραμμές οι οποίες χωρίζουν το εσωτερικό από το εξωτερικό που συγκροτεί το εσωτερικό.)

■ Η πρόκληση της Isabel Gonzalez

Αυτές οι ομολογουμένως στοιχειώδεις σκέψεις για τη μεταποικιακή κριτική είναι επηρεασμένες από ιστορίες της κριτικής διάνοησης για τον φιλελευθερισμό και την αυτοκρατορία, καθώς και από αντιαποικιακούς συγγραφείς, όπως ο Franz Fanon στη γαλλική αυτοκρατορία.⁴ Εμπνέεται όμως και από τις φωνές εκείνων που βρέθηκαν να υπόκεινται στο αμερικανικό κράτος-αυτοκρατορία στις αρχές του 20ού αιώνα. Πάρτε για παράδειγμα μια επιστολή του 1905 προς την αρχισυνταξία των *New York Times*. Γραμμένη από μια γυναίκα ονόματι Isabel Gonzalez, η επιστολή αυτή ήταν μια ανοιχτή επίθεση στους χειρισμούς της Αμερικής στο νησί του Πουέρτο Ρίκο. Αν και οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν καταλάβει για πρώτη φορά το Πουέρτο Ρίκο το 1898 στη διάρκεια του Ισπανοαμερικανικού πολέμου, εντέλει, το αγόρασαν από την Ισπανία στο τέλος του πολέμου και ανακήρυξαν την κυριαρχία τους. Ως απάντηση, η επιστολή της Gonzalez έφερε τον τίτλο «Τι απαιτεί το Πόρτο Ρίκο [sic]» και ανέφερε:

Δεν πρόκειται να ζητήσουμε να αφαιρεθούν ή να αποδοθούν ελευθερίες και δικαιώματα ψήφου στο Κεντάκι ή στην Οκλαχόμα. Θα ζητήσουμε να μας επιστραφούν τα δικά μας – εκείνα που απολαμβάναμε όταν ο Σ/ος Miles πήγε στο Πόρτο Ρίκο [...] και εκφώνησε στον καθάριο άνεμο την «απελευθερωτική» ομιλία του, η οποία αποδείχτηκε αργότερα ότι δεν ήταν τίποτε άλλο από μια πικρή κοροϊδία και σπατάλη χαρτιού.

4 Μεταξύ άλλων, βλ. Mehta (1999) και Pitts (2005). Φυσικά, και Fanon (1967 και 1968).

Η επιστολή της Gonzalez αποκαλύπτει μια προδοσία. Ο «Σ/ος Miles», στον οποίο αναφέρεται, είναι ο στρατηγός Nelson A. Miles, ο πρώτος αξιωματικός των ΗΠΑ που αποβιβάστηκε στις ακτές του Πουέρτο Ρίκο κατά τη διάρκεια του Ισπανοαμερικανικού πολέμου. Άρτι αφιχθείς στις νότιες ακτές του νησιού το 1898, και προκειμένου να κερδίσει την υποστήριξη των ντόπιων στον ερχομό των Αμερικανών, ο Miles εξέδωσε μια «Αναγγελία στον λαό του Πόρτο Ρίκο [sic]», στην οποία διαβεβαίωνε ότι: «Δεν ήρθαμε για να κάνουμε πόλεμο με τον λαό μιας χώρας που για πολλούς αιώνες έχει καταπιεστεί, αλλά, αντιθέτως, ήρθαμε για να φέρουμε προστασία, όχι μόνο σε εσάς, αλλά και στην περιουσία σας, για να προαγάγουμε την ευημερία σας και να σας αποδώσουμε τις ασυλίες και τις ευλογίες των φιλελεύθερων θεσμών της κυβέρνησής μας». Η Gonzalez έθετε τον Miles προ των υποσχέσεών του. Απαντώντας στην αναγγελία του Miles, πολλοί Πουερτορικανοί είχαν υποδεχτεί τις ΗΠΑ με ανοιχτές αγκάλες, πιστεύοντας ότι η κατοχή σήμαινε ότι το Πουέρτο Ρίκο θα ενσωματωνόταν πλήρως στο σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών ως ισότιμη Πολιτεία της Ένωσης (όπως είχε συμβεί με άλλες επικράτειες, για παράδειγμα, μ' εκείνην της Οκλαχόμας) και ότι κάτι τέτοιο θα οδηγούσε στην απόδοση πλήρους και ισότιμης πολιτεϊότητας στους κατοίκους του Πουέρτο Ρίκο. Ωστόσο, οι ΗΠΑ δεν απέδωσαν ακριβώς τις «ευλογίες των φιλελεύθερων θεσμών της κυβέρνησής μας». Δεν έκαναν το Πουέρτο Ρίκο Πολιτεία, ούτε και τους κατοίκους του ισότιμους πολίτες.⁵

Η Gonzalez το έμαθε αυτό απ' την καλή και την ανάποδη το 1902, όταν πήρε ένα πλοίο από το Σαν Χουάν με προορισμό τη Νέα Υόρκη. Είχε την προσδοκία ότι θα έμπαινε στη χώρα από το λιμάνι της Νέας Υόρκης ως πολίτης των Ηνωμένων Πολιτειών. Άλλωστε, οι ΗΠΑ δεν ήταν που είχαν ανακηρύξει την κυριαρχία τους στην πατρίδα της; Και δεν ήταν ο Miles που υποσχέθηκε στον λαό του Πουέρτο Ρίκο «τις ευλογίες των φιλελεύθερων θεσμών της κυβέρνησής μας»; Ωστόσο, η Gonzalez βρήκε από την πρώτη στιγμή μπροστά της ένα τείχος: Οι λιμενικές αρχές της απαγόρευαν την είσοδο ως πολίτη των ΗΠΑ, τη συνέλαβαν ως «ξένη» και την έστειλαν πίσω στο Πουέρτο Ρίκο. Τελικά, η Gonzalez προσέλαβε τον Πουερτορικανό δικηγόρο (και επίσημο Επίτροπο των Κατοίκων του Πουέρτο

⁵ Αναλύω την περίπτωση του Miles και τις προσδοκίες των Πουερτορικανών στο: Go (2008, σσ. 77-84). Εξετάζω την περίπτωση της Gonzalez μέσω του: Erman (2018). Πρβλ. Burnett (2008).

Ρίκο στο αμερικανικό Κογκρέσο) Federico Degetau ως συνήγορό της. Η υπόθεσή της έφτασε μέχρι το Ανώτατο Δικαστήριο, ως μέρος μιας σειράς υποθέσεων που απασχόλησαν το Ανώτατο Δικαστήριο και έμειναν γνωστές ως «Νησιωτικές Υποθέσεις (Insular Cases)», επειδή χειριζόνταν το ιδιαίτερο καθεστώς των νεοαποκτηθέντων από τις ΗΠΑ εδαφών του Πουέρτο Ρίκο, των Φιλιππίνων και του Γκουάμ (εδαφών που επίσης πήραν από τους Ισπανούς). Με τη βοήθεια του Degetau και άλλων νομικών, η Gonzalez απαιτούσε ισότιμη πολιτειότητα. Επέμενε ότι το Σύνταγμα της Αμερικής θα έπρεπε να ακολουθεί τη σημαία. Οι Πουερτορικανοί θα έπρεπε να γίνουν πολίτες των ΗΠΑ με πλήρη δικαιώματα, επειδή η Αμερική είχε ανακηρύξει την κυριαρχία της επί του νησιού.

Υπάρχουν άπειρες περιπλοκές και αποχρώσεις στα νομικά ζητήματα, που ανασύρουν οι «Νησιωτικές Υποθέσεις». Το σημαντικότερο ζήτημα έχει να κάνει με το ότι ο αγώνας της Gonzalez για ισότιμη πολιτειότητα ανάγκασε τις ΗΠΑ να αντιμετωπίσουν το ερώτημα της θέσης του Πουέρτο Ρίκο. Οι ΗΠΑ είχαν «αγοράσει» το Πουέρτο Ρίκο βάσει συνθήκης, είχαν κηρύξει την κυριαρχία τους επ' αυτού, ενώ το Κογκρέσο είχε νομοθετήσει την τοποθέτηση μιας πολιτικής κυβέρνησης που θα αντικαθιστούσε τη στρατιωτική διοίκηση. Όμως, μέχρι τότε, οι ΗΠΑ δεν είχαν πει τίποτα για το τι πραγματικά «ήταν» το Πουέρτο Ρίκο, ούτε είχαν αποσαφηνίσει αν οι Πουερτορικανοί (και οι Φιλιππινέζοι και οι Τσαμόρο στο Γκουάμ) ήταν ή όχι πολίτες. Τα εδάφη αυτά είχαν περιέλθει στις ΗΠΑ ως αποτέλεσμα της εξουσίας του Προέδρου τους να συνάπτει συνθήκες, ενώ, όταν τερματίστηκε η στρατιωτική διοίκηση, τέθηκαν υπό τον απόλυτο έλεγχο του Κογκρέσου. Όμως, τα ζητήματα που αφορούσαν την ιδιότητα των περιοχών αυτών και την πολιτειότητα παρέμεναν εκκρεμή. Ο δικαστικός αγώνας της Gonzalez και οι υπόλοιπες «Νησιωτικές Υποθέσεις» ανάγκασαν την αυτοκρατορική μητρόπολη να απαντήσει: να μιλήσει και να τα λάβει υπόψη της.

Η κατάληξη δεν ήταν ιδιαίτερα ευτυχής. Η Gonzalez δεν κατάφερε να κερδίσει την υπόθεσή της και να λάβει πολιτειότητα. Το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάσισε ότι, ενώ πράγματι οι ΗΠΑ είχαν κηρύξει την κυριαρχία τους στο Πουέρτο Ρίκο, αυτό δεν σήμαινε ότι το Πουέρτο Ρίκο ήταν μια ισότιμη Πολιτεία της Ένωσης. Οι περιοχές που είχαν προηγουμένως προσαρτήσει οι ΗΠΑ και είχαν, εντέλει, γίνει ισότιμες Πολιτείες «κατοικούνταν μόνο από ανθρώπους της ίδιας φυλής ή από διασκορπισμένες ομάδες αυτόχθονων Ινδιάνων». Στον αντίποδα, τα νέα εδάφη του Πουέρτο Ρίκο και των Φιλιππίνων παρουσίαζαν «διαφορές από άποψη φυλής, συνηθειών, νόμων και εθίμων», καθώς και «διαφορές στη γη, στο κλίμα και στην

παραγωγή». Οι ΗΠΑ δεν μπορούσαν να αποδώσουν αυτομάτως την ιδιότητα του κράτους ή του πολίτη· η φυλετική και πολιτισμική διαφορά σήμαινε ότι το Σύνταγμα δεν ακολουθούσε τη σημαία. Συγκεκριμένα στην υπόθεση της Gonzalez, το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάσισε ότι, ενώ η Gonzalez και ο λαός του Πουέρτο Ρίκο δεν ήταν «ξένοι», δεν ήταν ούτε και «πολίτες». Ήταν κάτι άλλο.

Εδώ ακριβώς σχεδιάστηκαν οι νέες γραμμές του αμερικανικού κράτους-αυτοκρατορίας. Το αποτέλεσμα των «Νησιωτικών Υποθέσεων» ήταν η δημιουργία μιας εντελώς νέας κατηγορίας αμερικανικού εδάφους: των «μη ενσωματωμένων περιοχών». Τα εδάφη αυτά διακρίνονταν από τις «ενσωματωμένες περιοχές» που είχαν αποκτήσει οι ΗΠΑ και είχαν αργότερα αναγνωρίσει ως κανονικές Πολιτείες, και η νέα αυτή κατηγορία ουσιαστικά αναφερόταν σε εξαρτημένες κατώτερες αποικίες, μέρη των ΗΠΑ, αλλά όχι ισότιμα μέλη. Ήταν «ξένες με μια εγχώρια έννοια», όπως αποφάσισε το δικαστήριο. Στο μεταξύ, το Κογκρέσο, στο οποίο είχε ανατεθεί η απόφαση για την πολιτεϊότητα, δημιούργησε αργότερα μια νέα κατηγορία ατόμων, τους «υπηκόους των ΗΠΑ (US nationals)», η οποία σήμαινε ότι οι άνθρωποι στις μη ενσωματωμένες περιοχές είχαν κάποια βασικά δικαιώματα, όμως όχι όλα. Ήταν πολίτες δεύτερης κατηγορίας.⁶ Εξού και, όπως έγραφε με πόνο η ίδια η Gonzalez στην επιστολή της, οι λαοί που είχαν μόλις αποικιοποιηθεί από τις ΗΠΑ δεν ήταν «ούτε Αμερικανοί ούτε ξένοι». Ήταν αποικιακά υποκείμενα.

Η υπόθεση της Gonzalez είναι ένα άνοιγμα μέσα από το οποίο μπορεί κανείς να διακρίνει τα όρια της οικουμενικότητας του φιλελευθερισμού, όπως και τον οριοθετικό του χαρακτήρα. Μπορεί η αμερικανική φιλελεύθερη σκέψη να είχε αναγνωρίσει ότι «όλοι οι άνθρωποι γεννήθηκαν ίσοι», αλλά δεν ισχυρίστηκε –ούτε ισχυρίζεται– ότι όλα και όλοι είναι «άνθρωποι» – ή ότι όλοι οι άνθρωποι είναι πράγματι ίσοι. Αντιθέτως, ο φιλελευθερισμός επιμένει ότι, για να αποδοθούν σε κάποιον τα οφέλη της υπόσχεσης του φιλελευθερισμού, για να γίνει πολίτης που φέρει δικαιώματα και για να μπορεί να απολαύσει αυτή του την ιδιότητα, θα πρέπει να πληροί αυστηρά κριτήρια. Καταρχάς, θα πρέπει να είναι ένα «άτομο», όχι ένα περιουσιακό αντικείμενο ή πράγμα. Αυτός ήταν ο λόγος για τον οποίο δεν δόθηκαν ίσα δικαιώματα στους σκλάβους: Θεωρήθηκαν περιουσιακά

⁶ Μια πρώτη ρηξικέλευθη ανάλυση αυτών των υποθέσεων μπορεί να βρεθεί στο: Burnett – Marshall (2001).

στοιχεία, όχι άτομα. Δεύτερον, ακόμα κι αν κάποιος δεν είναι περιουσιακό στοιχείο, δεν του αποδίδεται αυτομάτως η ιδιότητα του πολίτη που φέρει δικαιώματα. Οι άνθρωποι θα πρέπει να έχουν «λογική» και «ωριμότητα», για να είναι άξιοι των δικαιωμάτων που πρόκειται να ασκήσουν. Στην Αμερική των αρχών του 20ού αιώνα, φιλελεύθεροι μεταρρυθμιστές της προοδευτικής εποχής, όπως ο [Πρόεδρος] Woodrow Wilson και ο Elihu Root (υπουργός Πολέμου των ΗΠΑ που βοήθησε στον σχεδιασμό της αποικιακής πολιτικής το 1899), διατύπωναν αυτή τη θέση με σαφήνεια. Μέσα από διάφορες ομιλίες και κείμενά τους, επέμεναν ότι ελευθερία είναι η δυνατότητα –ενός ατόμου ή μιας κοινότητας– να αυτοκυβερνηθεί· ωστόσο, η αυτοκυβέρνηση εδώ είναι μια «μορφή χαρακτήρα» που χαρακτηρίζεται από «αυτοέλεγχο», «αυτοεπιβολή», «αυτοκυριαρχία» και «αυτοσυγκράτηση» (με τα λόγια του Wilson, πολύ πριν από τον Foucault). Χωρίς αυτά τα χαρακτηριστικά, το άτομο ή η κοινότητα δεν είναι άξια «αυτοκυβέρνησης».⁷ Ο οικουμενικός εναγκαλισμός του φιλελευθερισμού σταματά στο κατώφλι του σπιτιού σας.

Μέσα από τις «Νησιωτικές Υποθέσεις» και τη νομολογία του Κογκρέσου, το αμερικανικό κράτος-αυτοκρατορία αποφάσισε ότι οι Πουερτορικανοί και οι άλλοι λαοί της νέας αυτοκρατορίας της Αμερικής (όπως οι Φιλιππινέζοι) δεν άξιζαν τη φιλελεύθερη πολιτειότητα και τα πλήρη δικαιώματα που αυτή απέδιδε, επειδή ακριβώς υπολείπονταν σε λογική και ωριμότητα. Λόγω ενός ατυχούς συνδυασμού περιβάλλοντος, φυλής και Ιστορίας, θεωρήθηκαν υπερβολικά προσδεδεμένοι στα πάθη και στους προστάτες τους, ενώ η υποκειμενικότητά τους ήταν υπέρμετρα συνυφασμένη με την οικογένεια και την παραδοσιακή τους κοινότητα, κάνοντάς τους ιδιαιτέρως «αδαείς, αφελείς και παιδικούς» (όπως το είχε θέσει ο Elihu Root, υπουργός Πολέμου και υπεύθυνος για τη διαχείριση των αποικιών). Έτσι, ήταν ανίκανοι για ατομική ή συλλογική αυτοκυβέρνηση. Υποθέτοντας ότι η οντογενετική ανάπτυξη αντανακλάται στην πολιτισμική και φυλετική κλίμακα, οι Πουερτορικανοί και οι Φιλιππινέζοι θεωρήθηκαν, κυριολεκτικά, παιδιά· ήταν πράγματι ανθρώπινα όντα· ωστόσο, δεν ήταν άξιοι να αποκτήσουν πλήρη πολιτειότητα. Ουσιαστικά, το Ανώτατο Δικαστήριο θεώρησε ότι αυτό που είχε πει ο Elihu Root για τους Φιλιππινέζους ίσχυε και για Πουερτορικανούς όπως η Gonzalez: «Υπάρχει μια περίοδος στην παιδική ηλικία, κατά την οποία τα καθήκοντα του προστάτη δεν μπορούν να ασκη-

⁷ Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. Go (2008, σσ. 39-42).

θούν, αν αυτός δεν έχει τη δύναμη να ελέγχει τις πράξεις του παιδιού. Οι άνθρωποι στα νησιά των Φιλιππίνων είναι ακόμα σε αυτό το στάδιο μιας πολιτικής παιδικής ηλικίας».

Ο οικουμενισμός του φιλελευθερισμού, ακόμα κι όταν επιχειρεί να διευρύνει την εμβέλειά του, ιδιαιοποιεί, δημιουργεί ρήτρες αποκλεισμού. Δεν είναι ίσως τυχαίο ότι οι ίδιοι άνθρωποι που ήταν οι πιο φλογεροί υποστηρικτές της νέας υπερπόντιας αυτοκρατορίας της Αμερικής, όπως ο Root και ο Wilson, ήταν σημαντικά πρόσωπα του Αμερικανικού Προοδευτισμού, ο οποίος είχε στόχο να διευρύνει τα δικαιώματα και τη δημοκρατική συμμετοχή σε όλο και περισσότερους πολίτες (αν και διά χειρός του κράτους). Η επέκταση της δημοκρατίας ήταν ταυτόχρονη με τον σχεδιασμό ορίων τριγύρω της.

I Θεμελιώνοντας τον φιλελευθερισμό

Η άφιξη της Gonzalez στις ακτές της Νέας Υόρκης από τον εδαφικό χώρο του αποικιακού μάς βοηθά να διακρίνουμε αυτό τον ιδιαιοποιητικό χαρακτήρα του φαινομενικά οικουμενικού φιλελεύθερου εγχειρήματος: δίνει όμως και μια καλή εικόνα του *συγκροτητικού* ρόλου των αποικιακών ορίων στον αμερικανικό φιλελευθερισμό των αρχών του 20ού αιώνα. Είναι δελεαστικό να σκεφτούμε ότι η ειδική μεταχείριση της Gonzalez ήταν μια «εξαίρεση» στις φιλελεύθερες αρχές. Όμως, κάτι τέτοιο θα αναιρούσε τις εννοιολογικές προϋποθέσεις που καθιστούν τις αρχές του φιλελευθερισμού εφικτές. Είναι προτιμότερο, λοιπόν, να αναγνωρίσουμε ότι ο αποκλεισμός της Gonzalez από την ισότιμη πολιτεότητα εξέφρασε τη λογική του φιλελευθερισμού, δεν βρισκόταν εκτός της. Ο φιλελευθερισμός *πρέπει* να σχεδιάζει γραμμές γύρω από το υποκείμενο ή τα υποκείμενά του. Ο φιλελευθερισμός δεν μπορεί να δεχτεί ένα άτομο ως φιλελεύθερο φορέα δικαιωμάτων, χωρίς να έχει προηγουμένως ορίσει με κάποιον τρόπο το ποιος, ποια ή τι έχει τα εφόδια για να γίνει φιλελεύθερος φορέας δικαιωμάτων – και οι ορισμοί αναγκαστικά αποκλείουν.

Ο οικουμενισμός του φιλελευθερισμού –ο οποίος δηλώνει απλώς ότι όλοι οι άνθρωποι *μπορούν* να ικανοποιήσουν τα κριτήρια της πολιτεότητας ανεξαρτήτως φυλής, θρησκείας, γλώσσας, φύλου ή εθνότητας– εξαρτάται από τη χάραξη του δικού του ορίου αποκλεισμού, κι έτσι το ερώτημα δεν είναι το αν ο φιλελευθερισμός αποκλείει, αλλά το πού σχεδιάζει τις

γραμμές του και, συνεπώς, πόσο ευρύχωρες είναι οι προϋποθέσεις της συμμετοχής.⁸

Στο γύρισμα του 20ού αιώνα, η μορφή του αποικιοκρατούμενου και ο εδαφικός χώρος της αποικίας αποτελούσαν μια από τις συνθήκες που έκαναν δυνατή την αμερικανική φιλελεύθερη σκέψη. Σημειώστε επίσης ότι, όταν φιλελεύθεροι στοχαστές όπως ο Woodrow Wilson έλεγαν εκείνη την εποχή πως ο «αυτοέλεγχος» και η «αυτοπειθαρχία» ήταν στοιχεία απαραίτητα για τη φιλελεύθερη υποκειμενικότητα, άρα και την αυτοκυβέρνηση, αναφέρονταν σε αποικιακούς χώρους και λαούς. Η συνάντηση με αποικιακά υποκείμενα όπως η Isabel Gonzalez πυροδότησε μια έκρηξη λόγων σχετικά με το τι πραγματικά σημαίνουν οι έννοιες της «αυτοκυβέρνησης», της «ελευθερίας» και της «αυτοδιάθεσης». Ο Wilson, για παράδειγμα, εννοιολόγησε την ίδια την ιστορία των ΗΠΑ ως μια προοδευτική κίνηση από την παιδική ηλικία στην ωριμότητα, κατά την οποία οι Αμερικανοί έμαθαν την «αυτοπειθαρχία» που απαιτείται για αυτοκυβέρνηση, δηλώνοντας όμως παράλληλα ότι ήταν η συνάντηση της Αμερικής με Πουερτορικανούς και Φιλιππινέζους και η «αποστολή» της διοίκησής τους που του επέτρεψαν να αφηγηθεί την ιστορία με αυτούς τους όρους. Το αποικιακό εγχείρημα επέτρεψε στους Αμερικανούς να κατανοήσουν τις ικανότητες που τους είχαν καταστήσει ικανούς για αυτοκυβέρνηση.

Η άμεση αποστολή που έχουμε μπροστά μας είναι να επεκτείνουμε την αυτοκυβέρνηση στο Πόρτο Ρίκο [sic] και στις Φιλιππίνες, αν οι χώρες αυτές είναι κατάλληλες για να τη λάβουν – μέχρι να γίνουν κατάλληλες. Αν χρειάζεται προετοιμασία, θα πρέπει να ξέρουμε τι είδους προετοιμασία θα χρειαστεί. Παρότι έχουμε ξεχάσει τη δική μας προπαρασκευαστική πειθαρχία προς αυτή την κατεύθυνση, αυτά τα νέα καθήκοντα σίγουρα θα μας διδάξουν ότι μιας μορφής πειθαρχία [...] πρέπει να προηγείται της αυτοκυβέρνησης και ότι εμείς θα πρέπει στρώσουμε τον δρόμο για αυτήν: ότι ένα συγκεκριμένο είδος αυτοκυβέρνησης ταιριάζει σε έναν τύπο κοινωνίας, σε ένα στάδιο εξέλιξης, ένα άλλο είδος σε έναν άλλο τύπο [...]. Μια εξέταση των σχέσεων των λαών που έχουμε αναλάβει να κυβερνήσουμε θα επιβεβαιώσει τον τρόπο με τον οποίο τούς κατανοούμε.

Ο Wilson συνεχίζει υποστηρίζοντας ότι η Αμερική θα πρέπει να «διδάξει» στο Πουέρτο Ρίκο και στις Φιλιππίνες ότι «οι δικές μας αρχές αυτοβο-

⁸ Παρότι η διατύπωση αυτή μπορεί να ηχήσει ντεριντιανή, είναι επίσης ντρικεμική.

ήθειας [...], τάξης και αυτοελέγχου» είναι αναγκαίες για την ελευθερία και ότι στη διαδικασία αυτή η Αμερική θα κατανοήσει καλύτερα τον εαυτό της. «Θα μας διδάξουν αυτοί, όπως θα τους διδάξουμε κι εμείς. Θα τους διδάξουμε την τάξη, μια κατάσταση που προηγείται της ελευθερίας, και τον αυτοέλεγχο ως μια κατάσταση που προηγείται της αυτοκυβέρνησης: αυτοί θα μας διδάξουν την πραγματική αξιολόγηση των θεσμών μας».

Οι ισχυρισμοί του Wilson δεν φτάνουν να ασκήσουν κριτική στον φιλελευθερισμό. Είναι μάλλον μια επιβεβαίωση των άρρητων αρχών του, προσφέροντας ένα σημείο θέασης ή ένα ίχνος του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί ο φιλελεύθερος λόγος – δηλαδή, όχι παρά τον αποκλεισμό, αλλά μέσω αυτού. Όπως ακριβώς η βάνουση απαλλοτρίωση της αξίας από χώρους που βρίσκονται έξω από τη μητρόπολη παρέχει την απαραίτητη υλική υποδομή για την άσκηση της ελευθερίας στη μητρόπολη, έτσι και η μορφή ή η πραγματικότητα των αποικιοκρατούμενων –εκείνων που δεν είναι ούτε πολίτες ούτε ξένοι– παρέχει την εννοιολογική υποδομή για τον οικουμενισμό του φιλελευθερισμού. Στις αρχές του 20ού αιώνα, η πατρίδα της Gonzalez, το Πουέρτο Ρίκο, και επικράτειες όπως αυτή των Φιλιππίνων καταλάμβαναν εκείνο τον θεμελιακό αποικιακό χώρο. Όταν το αμερικανικό κράτος-αυτοκρατορία διακήρυξε ότι οι περιοχές αυτές ήταν «ξένες με μια εγχώρια έννοια» και όταν η Gonzalez ανακηρύχτηκε «ούτε Αμερικανίδα ούτε ξένη», οι περιγραφικοί όροι δεν διαταράχτηκαν, ούτε και απειλήθηκαν. Αντιθέτως, ισχυροποιήθηκαν, καθώς η τρίτη κατάσταση του αποικιακού προσέφερε σε αυτούς τους όρους μια νέα εννοιολογική συνοχή.

Για τη συγκρότηση του φιλελευθερισμού, η προηγούμενη αποικιακή μορφή ήταν εκείνη του σκλάβου, και όχι οι μη ενσωματωμένες περιοχές. Έτσι, το προηγούμενο που έθεσε το πλαίσιο στην υπόθεση της Isabel Gonzalez ήταν η υπόθεση του σκλάβου Dred Scott, η οποία είχε εξεταστεί από το Ανώτατο Δικαστήριο το 1857 και είχε κατοχυρώσει επισήμως ότι οι σκλάβοι ήταν περιουσιακά στοιχεία (και συνεπώς, ότι ο Scott, ως περιουσιακό στοιχείο, δεν μπορούσε να απολαύσει τις ευλογίες του φιλελεύθερου υποκειμένου).⁹ Φυσικά, η Δέκατη Τέταρτη Τροπολογία του Συντάγματος ανέτρεψε το αποτέλεσμα αυτής της υπόθεσης, αποδίδοντας έκτοτε πλήρη πολιτεϊότητα σε όσους και όσες είχαν γεννηθεί στις ΗΠΑ, ανεξαρ-

⁹ Ούτε οι αυτόχθονες Αμερικανοί ήταν πολίτες, αλλά αυτό συνέβαινε, θεωρητικά, επειδή δεν ανήκαν στη δικαιοδοσία των Ηνωμένων Πολιτειών, όπως, για παράδειγμα, ένα άτομο από την Αγγλία ή τη Χιλή.

τήτως φυλής. Τούτο όμως δεν τερμάτισε το οριοθετικό εγχείρημα του φιλελευθερισμού, αλλά περισσότερο του έδωσε νέα ζωή. Ούτε η Δέκατη Τέταρτη Τροπολογία δεν μπόρεσε να ανατρέψει το γεγονός ότι τα παιδιά και οι γυναίκες δεν απολάμβαναν ίσα δικαιώματα, ακόμα κι αν ήταν πολίτες, ενώ, με τη νέα αυτοκρατορία της Αμερικής, ο φιλελευθερισμός απλώς ανασχεδίασε τα όρια του αποκλεισμού, δεν τα κατάργησε. Η συνάντηση με Πουερτορικανούς, Φιλιππινέζους και Τσαμόρο στις αρχές του 20ού αιώνα ήταν, έτσι, μια ακόμα συγκροτητική συνάντηση ανάμεσα σε πολλές άλλες. Και όπως είχε πει για τις κατηγορίες του «Αμερικανού πολίτη», του «ξένου» και του «υπηκόου» ο νομικός Henry Hoyt, αγορεύοντας ενώπιον του Ανώτατου Δικαστηρίου υπέρ της μη απόδοσης πολιτειότητας στην Gonzalez, «το νόημα [αυτών των λέξεων] είναι σχετικό, όχι απόλυτο».

■ Η μεταποικιακή οπτική

Εδώ υπεισέρχεται μια συγκεκριμένη κοινωνιολογία της γνώσης. Πώς ή από πού αναδύεται η μεταποικιακή κριτική που βλέπει τον φιλελευθερισμό ως οριοθετικό εγχείρημα; Ποια είναι η *οπτική* της μεταποικιακής κριτικής; Η θέση της Gonzalez ως υποκειμένου από το Πουέρτο Ρίκο και ο δικαστικός της αγώνας για την απόκτηση πολιτειότητας μας δίνουν μια απάντηση: Η οπτική της μεταποικιακής σκέψης είναι η οπτική του *αποικιακού*. Αυτό, όμως, απαιτεί αποσαφήνιση. Η οπτική του αποικιακού δεν ανάγεται σε μεμονωμένα αποικιοποιημένα υποκείμενα. Η Isabel Gonzalez, σε μια τέτοια διατύπωση, δεν «είχε» μια οπτική ως άτομο. Προεκτείνοντας τη μεταθετικιστική φεμινιστική θεωρητικοποίηση και διατυπώνοντάς τη με τις αρχές του επιστημονικού προοπτικισμού (scientific perspectivism), η οπτική εδώ αναφέρεται σε μια θέση γνώσης διαμορφωμένη σε μια τοποθεσία του κοινωνικού χώρου, μια τοποθεσία μέσα σε μια ευρύτερη κοινωνική τοπογραφία ή σε ένα ευρύτερο κοινωνικό πεδίο.¹⁰ Η ύπαρξη σε μια κοινωνική τοποθεσία, και όχι σε μια άλλη, εμπεριέχει συγκεκριμένες κοι-

¹⁰ Η τοποθεσία δεν καθορίζει μονοσήμαντα την οπτική, δημιουργεί όμως τις συνθήκες της δυνατότητάς της και σχηματοποιεί τις παραμέτρους της γνώσης της. Η τοποθεσία εμπεριέχει ένα συγκεκριμένο σύνολο εμπειριών (μεταξύ αυτών, την έκθεση σε συγκεκριμένους λόγους και τρόπους σκέψης, αλλά και κοινωνικές εμπειρίες σχετικές με την εργασία κτλ.) και, άρα, ανησυχίες και ενδιαφέροντα, που με τη σειρά τους διαμορφώνουν τη βάση της παραγωγής γνώσης.

νωνικές εμπειρίες και εκθέτει τα υποκείμενα σε συγκεκριμένους λόγους και συγκεκριμένες ανησυχίες ή προκαταλήψεις· τα στοιχεία αυτά, με τη σειρά τους, διαμορφώνουν τη βάση της γνώσης. Έτσι, η Gonzalez δεν «είχε» μια οπτική, αλλά είχε υιοθετήσει μια οπτική, και η θέση της ως αποικιακού υποκειμένου τη διευκόλυε να το κάνει.¹¹ Με απλά λόγια, δεν θα πρέπει να σκεφτόμαστε τον «αποικιακό» χώρο ως ένα χώρο μεμονωμένων ατόμων· αποτελεί έναν εμπειρικό τόπο –είναι μια επικράτεια του «πραγματικού»–, μαζί με τον αντίστοιχο αναλυτικό-εννοιολογικό χώρο.

Ίσως εδώ θα μας βοηθούσε να σκεφτούμε αρχικά τους τρόπους με τους οποίους λειτουργεί μια τέτοια οπτική στην κλασική κοινωνική θεωρία. Ας πάρουμε τις οπτικές που υιοθέτησαν ο Adam Smith και ο Karl Marx στις θεωρίες τους για τον καπιταλισμό. Η θεωρητικοποίηση της αξίας στον καπιταλισμό από τον Adam Smith αναδύθηκε από την οπτική της αγοράς. Η «αγορά» εδώ αναφέρεται σε έναν κοινωνικό χώρο· ο Smith είδε τις οικονομικές πρακτικές από το προνομιακό σημείο της αγοράς, και αυτό αποτέλεσε τη βάση για να θεωρητικοποιήσει την αξία ως ζήτημα ονομαστικής τιμής (χρημάτων) και, συνεπώς, τον καπιταλισμό ως σύστημα ανταλλαγής που καθορίζεται από τις διακυμάνσεις των τιμών. Η εναλλακτική του Marx προερχόταν από την οπτική της εργασίας: από την «κρυφή κατοικία της παραγωγής», απ' όπου ο Marx μπορούσε «να δει όχι μόνο τους τρόπους με τους οποίους το κεφάλαιο παράγει, αλλά και το πώς παράγεται το ίδιο» και όπου «το μυστικό της δημιουργίας κερδών δεν μπορεί παρά να αποκαλυφθεί». Έτσι, ο Marx έδειξε ότι η υπεραξία προέρχεται από την υπερεργασία, μέσω της επέκτασης της εργασιακής ημέρας ή μέσω της βελτίωσης της αποδοτικότητας – όλα αυτά συμβαίνουν στο εργοστάσιο, δηλαδή στη σφαίρα της παραγωγής. Δύο διαφορετικές οπτικές, δύο διαφορετικοί εννοιολογικοί χώροι και, συνεπώς, δύο διαφορετικές θεωρίες για το ίδιο πράγμα: τον καπιταλισμό.

Υπάρχουν, όμως, κι άλλες θεωρίες του καπιταλισμού· και αυτές προέρχονται από συγκεκριμένες οπτικές. Ήταν, για παράδειγμα, το φεμινιστικό-μαρξιστικό κίνημα που επισήμανε ότι η θεωρία του Marx, όσο κι αν αποτελούσε μια πρόοδο σε σχέση με τη φετιχοποίηση της οικονομίας της αγοράς από την αστική τάξη, παρέμενε περιορισμένη. Η οπτική της για την παραγωγή εστιαζόταν στην παραγωγή από άντρες εργάτες στο εργοστά-

¹¹ Εξυπακούεται ότι δεν είναι απαραίτητο να είναι κανείς τοποθετημένος σε μια συγκεκριμένη κοινωνική θέση, για να αποκτήσει πρόσβαση στη σχετική με αυτήν οπτική.

σιο, παραβλέποντας έτσι μια άλλη οπτική από την οποία θα μπορούσαμε να συναγάγουμε μια θεωρητικοποίηση της αξίας, της τιμής και του καπιταλισμού: το βικτωριανό νοικοκυριό και την οικιακή εργασία των γυναικών σε αυτό.¹² Και φυσικά, ήταν η δυναμική παρέμβαση των Μαύρων Ριζοσπαστών που μας υπενθύμισε μια εντελώς διαφορετική οπτική από την οποία μπορούμε να σκεφτούμε τον καπιταλισμό με διαφορετικούς όρους: από την οπτική των φυτειών της δουλείας ή των τόπων της δουλικής εργασίας σε αποικιακά συμφραζόμενα.¹³

Η οπτική της μεταποικιακής κριτικής του φιλελευθερισμού είναι πολύ κοντά, αν και δεν ανάγεται πλήρως, στην οπτική που διαμορφώνει η φεμινιστική-μαρξιστική και η μαύρη μαρξιστική παράδοση. Η οπτική της μεταποικιακής κριτικής είναι εκείνη των αποικιοκρατούμενων, τοποθετείται στον χώρο του αποικιακού.¹⁴ Στα ιστορικά συμφραζόμενα των Ηνωμένων Πολιτειών, αυτός είναι ο χώρος που δημιούργησε το αμερικανικό κράτος-αυτοκρατορία και τα ιεραρχικά εγχειρήματα της κυριαρχίας του, τα οποία περιλάμβαναν την ιεραρχική διαφοροποίηση του χώρου, των ανθρώπων ή και των δύο.¹⁵ Το αποικιακό είναι κοινωνικοπολιτικός τόπος διαφοράς, ένας τόπος τον οποίο τα φιλελεύθερα εγχειρήματα φροντίζουν να οργανώσουν ιεραρχικά και ο οποίος, όπως είδαμε, είναι εξαρχής συγκροτητικός των φιλελεύθερων εγχειρημάτων. Είναι η τοποθεσία του «δεύτερου βλέμματος» (για να θυμηθούμε τον Du Bois), μια οπτική από την οποία μπορούν να αποκαλυφθούν και να αμφισβητηθούν τα όρια του φιλελευθερισμού. Είναι η αβυσσαλέα πηγή της κριτικής.

Η μεταποικιακή κριτική, επομένως, δεν μπορεί να αναχθεί σε μια εργασία αναζήτησης αναλυτικών συνδέσεων μεταξύ δύο κατά τα λοιπά αυτόνομων χώρων ή διακριτών ιστοριών. Ο χώρος του αποικιακού, απ' όπου αναδύεται η μεταποικιακή κριτική, είναι πεδίο συνδέσεων· ωστόσο, η επιστημολογική οπτική του αναδύεται ακριβώς *μέσα από* τη σύνδεση – δεν αναλύει «συνδεδεμένες ιστορίες» όπως θα τις έβλεπε το πανοραμικό

¹² Πολλά μπορώ να παραθέσω εδώ. Σκέφτομαι, για παράδειγμα, το: Barrett (1980).

¹³ Robinson (2000). Αναλύω τη σκέψη του Robinson σε σχέση με τις αρχές του προοπτικιστικού ρεαλισμού στο: Go (2016β και 2016α).

¹⁴ Για μια διαφορετική ανάλυση της οπτικής που γειώνει την κριτική του φιλελευθερισμού στην οπτική της περιουσίας, βλ. Sartori (2014).

¹⁵ Θα θέλαμε επίσης να θέσουμε μια διάκριση ανάμεσα στους διάφορων ειδών αποικιακούς χώρους, όπως ο χώρος της εποικιστικής αποικιοκρατίας σε αντιπαραβολή με εκείνον της διοικητικής αποικιοκρατίας ή «εσωτερικής αποικιοκρατίας». Αυτό, όμως, είναι ζήτημα που θα πρέπει να εξεταστεί σε ξεχωριστό δοκίμιο.

βλέμμα ενός πουλιού (από την οπτική γωνία του «πουθενά»). Προέρχεται από μια οπτική η οποία εγγράφει ένα σύνολο εμπειριών και ανησυχιών που η κυρίαρχη μητροπολιτική οπτική –ή η ίδια η φιλελεύθερη σκέψη– προσπαθεί να συγκαλύψει, να θάψει ή απλώς να αγνοήσει. Επίσης, η μεταποικιακή κριτική δεν προέρχεται από ένα χώρο ο οποίος με κάποιον τρόπο υπάρχει έξω από τη «Δύση» ή την «ευρωπαϊκή» σκέψη – από έναν παρθένο «μη δυτικό» τόπο, μέσα από τον οποίο μπορούμε να ανασύρουμε στην επιφάνεια την «εναλλακτική» ή «αυτοχθονική» σκέψη. Το αποικιακό δεν είναι ένας χώρος έξω από τον δυτικό ή ευρωπαϊκό φιλελευθερισμό· αναδύεται μέσα από την *τριβή* του με αυτόν και ταυτόχρονα τον *συγκροτεί*. Είναι μήπως τυχαίο που τόσο πολλές κριτικές του φιλελευθερισμού τείνουν να προέρχονται από το περιθώριο, από τον πάτο των ιεραρχιών (ή από την αναλυτική εμπλοκή με τους χώρους αυτούς), αντί από τον νου και τη νοηματική σκευή των ιδρυτών του;

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Βαγγέλης Πούλιος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δέσποινα Λαλάκη

Βιβλιογραφία

- Acharya, Amitav – Buzan, Barry (επιμ.) (2010). *Non-Western International Relations Theory*. Νέα Υόρκη: Routledge.
- Barrett, Michele (1980). *Women's Oppression Today: Problems in Marxist Feminist Analysis*. Λονδίνο: Verso.
- Bhabra, Gurminder (2007). *Rethinking Modernity: Postcolonialism and the Sociological Imagination*. Λονδίνο: Palgrave-MacMillan.
- Burnett, Christina Duffy (2008). «“They say I am not an American...”: The Noncitizen National and the Law of American Empire», *Virginia Journal of International Law* 48 (4), σσ. 659-718.
- Burnett, Christina Duffy – Marshall, Burke (2001). *Foreign in a Domestic Sense: Puerto Rico, American Expansion, and the Constitution*. Ντάραμ: Duke University Press.
- Erman, Sam (2018). *Almost Citizens: Puerto Rico, the U.S. Constitution, and Empire*. Νέα Υόρκη: Cambridge University Press.
- Fanon, Frantz (1967 [1952]). *Black Skin, White Masks*. Νέα Υόρκη: Grove Press.
- Fanon, Frantz (1968 [1961]). *The Wretched of the Earth*, Νέα Υόρκη: Grove Press (ελληνική έκδοση: Fanon, Frantz [1982]. *Της γης οι κολασμένοι*, μτφρ.: Αγγέλα Αρτέμη. Αθήνα: Κάλβος).
- Go, Julian (2008). *American Empire and the Politics of Meaning: Elite Political Cultures in the Philippines and Puerto Rico during U.S. Colonialism*. Ντάραμ: Duke University Press.
- Go, Julian (2016α). «Global Sociology, Turning South: Perspectival Realism and the Southern Standpoint», *Sociologica: Italian Journal of Sociology* 10 (2), σσ. 1-42.
- Go, Julian (2016β). *Postcolonial Thought and Social Theory*. Νέα Υόρκη: Oxford University Press.
- Mehta, Uday Singh (1999). *Liberalism and Empire: A Study in Nineteenth-Century British Liberal Thought*. Σικάγο: University of Chicago Press.
- Pitts, Jennifer (2005). *A Turn to Empire: The Rise of Imperial Liberalism in Britain and France*. Πρίνστον: Princeton University Press.
- Robinson, Cedric (2000). *Black Marxism: The Making of the Black Radical Tradition*. Σάπελ Χιλ: University of North Carolina Press.
- Sartori, Andrew (2014). *Liberalism in Empire*. Μπέρκλεϊ: University of California Press.
- Subrahmanyam, Sanjay (2005). *Explorations in Connected Histories: Mughals and Franks*. Οξφόρδη: Oxford University Press.

Ο **Julian Go** είναι αναπληρωτής καθηγητής κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο. Το έργο του διερευνά τις κοινωνικές λογικές των αυτοκρατορικών σχηματισμών και της σύγχρονης αποικιοκρατίας, τη μεταποικιακή/αποαποικιακή σκέψη και σχετικά ζητήματα κοινωνικής θεωρίας, επιστημολογίας και γνώσης. Ο Go εστιάζει ιδιαίτερα στις αυτοκρατορικές πολιτικές των ΗΠΑ, ζήτημα που αναπτύσσει στις μονογραφίες του *Patterns of Empire: The British and American Empires, 1688 to Present* (2011), *American Empire and the Politics of Meaning* (2008) και στον συλλογικό τόμο *The American Colonial State in the Philippines: Global Perspectives* (συνεπιμέλεια με την Anne Foster, 2003). Έχει επίσης γράψει για τη μεταποικιακή σκέψη και την κοινωνική θεωρία, σε μελέτες όπως το *Postcolonial Thought and Social Theory* (2016), καθώς και για την παγκόσμια ιστορική κοινωνιολογία και τη διεθνή θεωρία πεδίου – για παράδειγμα στους συλλογικούς τόμους που έχει συνεπιμεληθεί, *Fielding Transnationalism* (2016) και *Global Historical Sociology* (2016). Σήμερα, μελετά τις επιδράσεις του ιμπεριαλισμού στη στρατιωτικοποίηση της αστυνομίας σε ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο και Γαλλία.

Η **Δέσποινα Λαλάκη** είναι κοινωνιολόγος και εργάζεται στα πεδία της ιστορικής και πολιτισμικής κοινωνιολογίας, της σύγχρονης κοινωνικής θεωρίας και των σύγχρονων ελληνικών σπουδών. Αυτή την περίοδο εργάζεται στη συγγραφή μιας μονογραφίας με προσωρινό τίτλο *Digging for Democracy in Greece. Intra-Civilizational Processes During the American Century* (University of Michigan Press, υπό έκδοση) όπου ερευνά τους τρόπους με τους οποίους οι αμερικανικές πολιτικές του φιλελευθερισμού και της καπιταλιστικής δημοκρατίας επένδυσαν συμβολικά σε αυτό που ορίζουμε ως Hellenism. Ως κοινωνιολογία της αρχαιολογίας και μια αρχαιολογία του ελληνικού κράτους, το βιβλίο εστιάζει στο προνομιούχο για την ιστορία του ελληνικού έθνους-κράτους και του δυτικού πολιτισμού πεδίο της αρχαιολογίας – πεδίο κομβικό σε ένα εκτενές δίκτυο διεθνικών θεσμικών και διανοητικών σχέσεων. Συνεπιμελείται επίσης τον υπό-έκδοση τόμο *Ο Πόλεμος των Ιδεών. Πολιτισμικός Ψυχρός Πόλεμος και η κατασκευή της φιλελεύθερης δημοκρατίας στην Ελλάδα* (Ψηφίδες, 2023 υπό έκδοση). Διδάσκει στο City University of New York – CUNY και είναι ιδρυτικό μέλος της πρωτοβουλίας *décolonize hellás*.

Έκδοση του Ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ
Παράρτημα Ελλάδας

ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΕΛΕΥΘΕΡΙΑ: ΜΙΑ ΜΕΤΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΙΜΕΝΑ

Julian Go, Δέσποινα Λαλάκη

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δέσποινα Λαλάκη

PROJECT MANAGER

Ηλέκτρα Αλεξανδροπούλου

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Βαγγέλης Πούλιος

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δημήτρης Λυμπερόπουλος

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΟΠΤΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

Λάζαρος Κακουλίδης

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ, ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Εριφύλη Αράπογλου - ENARTE

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

ΚΕΘΕΑ ΣΧΗΜΑ+ΧΡΩΜΑ

Η παρούσα έκδοση διατίθεται δωρεάν.

Αθήνα, Απρίλιος 2023

ISBN: 978-618-5478-12-4

ΙΔΡΥΜΑ ΡΟΖΑ ΛΟΥΞΕΜΠΟΥΡΓΚ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

Καλλιδρομίου 17, 106 80 Αθήνα

τηλ.: 210 3613769

www.rosalux.gr

Η έκδοση, όπως και οι περισσότερες δραστηριότητες του Παραρτήματος Ελλάδας του Ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ, χρηματοδοτήθηκε από το γερμανικό Υπουργείο Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης.

Το περιεχόμενο αυτής της έκδοσης αποτελεί αποκλειστική ευθύνη των συγγραφέων και δεν αντικατοπτρίζει απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ.

Αυτό το σύντομο δοκίμιο χρησιμοποιεί παραδείγματα από τον φιλελεύθερο ιμπεριαλισμό των ΗΠΑ για να αναδείξει τη μεταποικιακή κριτική στον φιλελευθερισμό και την οπτική της. Πρώτον, η σκέψη γύρω από τη μεταποικιακή κριτική αναφέρεται σε μια κριτική που βλέπει το φιλελεύθερο σενάριο ως ένα *συγκροτητικό, οριοθετικό εγχείρημα*. Ο φιλελευθερισμός είναι οικουμενικό εγχείρημα όχι παρά τις ιδιαιτεριστικές του κινήσεις, αλλά εξαιτίας αυτών. Δεύτερον, το μικρό αυτό δοκίμιο υποστηρίζει ότι η μεταποικιακή κριτική δεν εμφανίζεται από το πουθενά. Προέρχεται από τον χώρο του «αποικιακού»: έναν κοινωνικοπολιτικό τόπο διαφοράς, τόσο υλικής (ή «πραγματικής») όσο και εννοιολογικής, έναν τόπο τον οποίο τα φιλελεύθερα εγχειρήματα επιδιώκουν να οργανώσουν ιεραρχικά και, καθώς το κάνουν, δημιουργούν και τον χώρο της κριτικής. Για να φωτίσει αυτά τα σημεία, το δοκίμιο αναφέρεται στη νέα αυτοκρατορία της Αμερικής των αρχών του 20ού αιώνα, η οποία συμπεριλάμβανε το Πουέρτο Ρίκο και τις Φιλιππίνες, όπως και την ανταποικιακή κριτική της αυτοκρατορίας από τα ίδια τα αποικιοποιημένα υποκείμενα.

